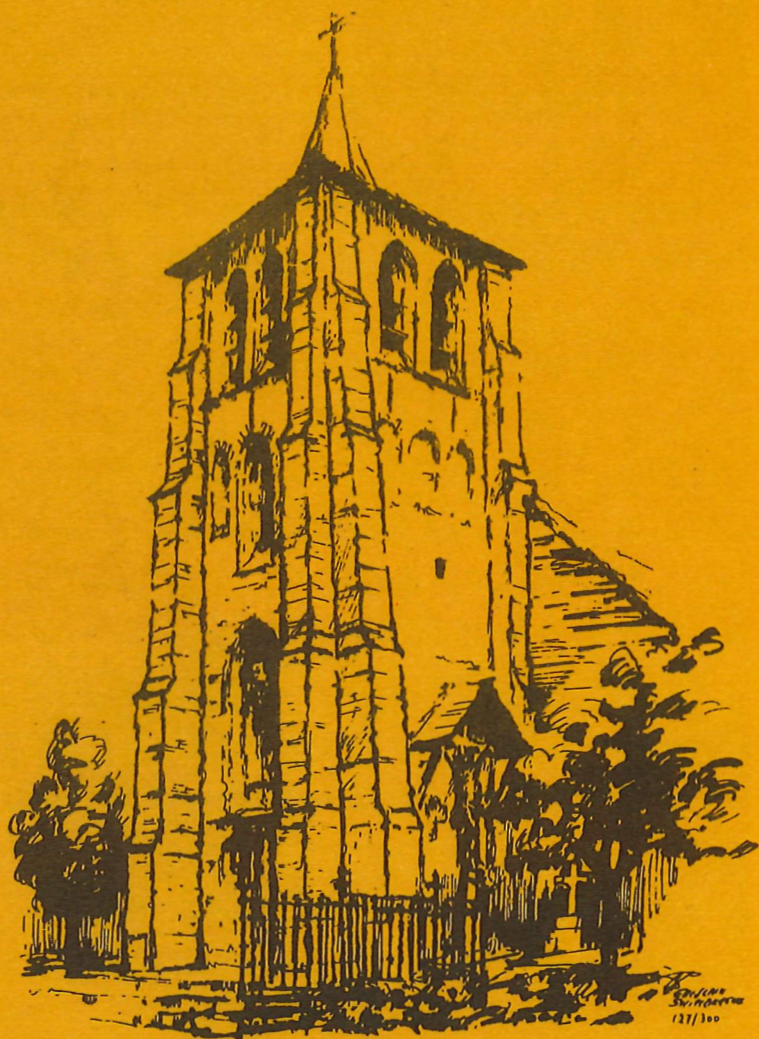

ZILLEGHEM

5 de jaargang nr. IV

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "P A S T O O R R O N S E"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

p.

Pollet Jules	Zedelgem van het Bestand van Regensburg (1684) tot de Vrede van Rijswijk (1679)	124
Br. Grégoire	Dagboek van een soldaat-bran-cardier (10 mei - 18 aug. 1940)	137
Pollet Jules	Enkele gegevens over landbouw en veeteelt te Zedelgem in 1789 en 1801	154

REDAKTIE EN BEHEER:

Willy Peirsegaele	St.-Laurentiusstraat 12	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat 3	Zedelgem
Patrick Arnou	B. J. Lievensstraat 2a	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29	Zedelgem
Jules Pollet	Sint-Elooistraat 16	Zedelgem
Leon Claeys	Ruddervoordsestraat 40	Zedelgem
Jozef Vandenbroucke	Kon. Albertstraat 2	Veldegem
Bertrand Denys	Klaprozenlaan 13	Loppem

Lidmaatschap: 200 F

Rek. 001-0771018-41

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit tijd-
schrift en de auteur.

Verantwoordelijke uitgever:

Willy Peirsegaele St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

L. S.

Met dit nummer sluiten we onze 5de jaargang af. Het werd een jaargang met een bonte afwisseling van artikels over al wat reilde en zeilde in en om Zedelgem. Het ging er over stenen en graven, over oude herbergen, pastoors, kosters en schoolmeesters. Meer dan eens werd gepeild naar het gewone dag-dagelijkse leven van de gewone mens, die de krantenkoppen niet haalt; de mens die opgeroepen werd om te dienen onder Napoleon of die het dolaarsleven van mobilisatie en oorlog meemaakte. Dezelfde mens die zijn misnoegdheid en kritiek uitte in een... liedje !

Onze 6de jaargang gaat verder in dezelfde zin en we mogen wel stellen dat - naar wat nu reeds in de redaktielade ligt - het nog beter wordt.

Kunnen we rekenen op een helpend handje van de leden bij de intekening op de volgende jaargang ? Met het bijgevoegde overschrijvingsbulletin maken wij het U gemakkelijk. Nieuwe leden worden hartelijk opgenomen in onze "Zilleghemse" familie.

De Redactie.

ZEDELGEM

VAN HET BESTAND VAN REGENSBURG (1684) TOT DE VREDE VAN RIJSWIJK (1697)

Jules Pollet

Na de "troubten anno 1683 ende 1684" kon het gewone leven wat hernemen. Lang zou het echter niet duren, want in 1689 zou het weer oorlog zijn.

- In 1685 verhuisde Niklaas vanden Bussche, berijder van Aartrijke-ambacht naar Zedelgem, waar hij tevens een winkel uitbaatte. Pastoor was nog steeds Rochus Simons (1679-'99). Hoofdmannen van Zedelgem waren achtereenvolgens:

Jacob van Maele (1676-'86)

Jan Lievens (1686-'89)

Adriaan Lievens (1689-'92)

Cornelis Schaerssens (1692-'95)

Jacob Lievens (1695-1705)

DE OORLOG VAN DE LIGA VAN AUGSBURG

In 1689 is weer spraak van oorlog. In april van dat jaar moest Zedelgem "een peert van remonte" leveren alsook 851 "rations fouragie (voederrantsoenen)" naar

CAROLUS II. HISPANIAR.
ET INDIAR. REX.

36. Comes Mandrice.

de magazijnen te Brugge "ten dienste vande Majesteijt (Spaanse koning)". Dit kostte aan Zedelgem 18 lb. gr. voor het paard en 41 lb. 5 s. 5 gr. voor de voeder- rantsoenen. Hiervoor werd Zedelgem door het Vrije vergoed. Eind maart immers had Karel II, koning van Spanje, aan keizer Leopold I de toelating gegeven om met zijn troepen door de Nederlanden te trekken, om Frankrijk te beoorlogen. Op 15 april 1689 verklaarde Lodewijk XIV de oorlog aan Spanje. Op 3 mei daarop deed Spanje hetzelfde. Op 17 mei 1689 verklaarde ook de stadhouder-koning Willem III van Oranje de oorlog aan Frankrijk.

Zo was tegen Lodewijk XIV een coalitie gevormd van de keizer, Spanje, Engeland, de Hollandse republiek, verenigd in de Liga van Augsburg.

Weer eens zou Vlaanderen het terrein worden van troepenoverlast, passerende en kamperende soldatenbenden en ermede gepaard gaande opeisingen, oorlogsbelasting, plunderingen en brandschattingen. Spaanse en Franse soldatenbenden streken op Zedelgem neer en gingen op kosten van de parochie drinken in de herbergen bij de "taverniers":

Jan Logghe
Jaspar Storme
Philips de Munster
Carel Boussemaere
Gillis Luijcx
Frans de Backere.

Daarbij moest Gillis Luijcx nog twee tonnen bier leveren aan de Fransen op het kasteel van Wijnendaele. Op last van hoofdman Adriaan Lievens werd "aenden partieleeder Matiste tot Ipre de somme van vijf pata-

Monialis Conceptionis B Mariæ Virginis

N O V E N

Van

d'Ontfangenis der H. Maagd

M A R I A.

IN 't jaar 1484. is deze Order in Portugaal door de H. Beatrix de Silva ingesteld. Zy gaan gantsch in 't blaau gekleed, hebbende op haar *Scapulier* een beeld van Maria, met het kindje Jesus op 'den arm, 't welk met een speer een draak onder de voeten van Maria dood.

cons (2 lb. 3 s. 4 gr.)" geschonken "over eenighe diensten aende prochie gedaen". Op die manier had deze benedeleider uit Ieper zich door de hoofdman van Zedelgem laten uitkopen om niet te veel schade te berokkenen. Op 8 november 1689 echter hielp geen uitkopen meer en "door den capitain Garsolez met sijne gecommandeerde troupe cavallerie" werden vijf paarden meegenomen "bij vorme van represaille (als strafmaatregel)."

Ook "fransche contributie (oorlogsbelasting)" moest worden betaald. Het eerste contributiejaar ging in op 21 april 1689 en volgens de mandementen van 25 april en 4 mei 1689 moest aan "mönsr. de Bagnols" 244 lb. 7 s. 5 gr. worden betaald, waarbij ook nog leveringen van voeder. Maar... "alsoo de voorseijde contributien ende fouragien promptelick ende sonder eenich vuytstel mosten betaelt worden ende dat de selve pennijnghen bijde gemeenē insetenen deser prochie niet en konden gefurniert worden, soo is den hooftman ende notable ghenootsaecht gheweest omme alle voorder ongevallen te beletten op te lichten tot intreste van d'heer Jan Roussel coopman tot Brugghe eene somme van elfhondert vijftwintich guldens..."

De obligatie werd op 18 mei 1689 ondertekend. In 1690 werd aan de "zusters Conceptionisten gheseijt het heijlich geesthuijs binnen der stede van Brugghe" een som van 86 lb. 6 s. 8 gr. geleend om "promptelick te betalen tot Dixmuidje... eene leverijnghe van fagoten en fouragie".

Voor het oorlogsjaar, begonnen op 21 april 1690, had men aan Franse contributie 1072 lb. 7 s. 8 gr. betaald. Hiervoor had de hoofdman een belasting van 14 s.gr. per gemet gelegd en 916 lb. 5 s. 5 gr. ontvangen.

Zo sloot de rekening der Franse contributie dat jaar met een nadelig saldo van 156 lb. 2 s. 3 gr. Ook bij de winkeliers trekken soldatenbenden binnen en o.a. bij winkelier Pieter Rogiers eisen ze "broot, haerijnck en tabacq" op.

OORLOGSJAAR 1691

Tijdens dit jaar, begonnen op 21 april 1691, moest voor de Franse contributie 20 s. 4 gr. per gemet worden betaald. Daarbij moesten worden geleverd: aan de militaire gouverneur te Kortrijk: 1300 "rations fouragie"; naar "het campement tot Cnocke": 2000 voederrantsoenen; naar het "campement tot Hooghelede": 10.000 bondels hooi, ieder van 20 pond, 10.000 bondels stro, ieder van 10 pond en 5.000 "rasieren" haver. Dit alles "op peijne van executie militaire". Verder moesten ook 1820 "fagoten" worden geleverd naar Diksmuide.

Voor dit jaar vertoonde de rekening der Franse contributie een nadelig saldo van 329 lb. 7 s. 4 gr. Ook voor het leger van de "Majesteijt" (Spaanse koning) werden in 1691 wagens opgevorderd, waarvoor het Vrije een subsidie gaf van 55 lb. 3 s. 8 gr.

Spaanse en Franse soldatenbenden verschijnen verder in Zedelgem. Zo o.a. op 2 mei 1691 commandant Teirlijnck met zijn bende; op 6 mei 1691 "een Spaansche partije van Nieuwpoort" en op 31 mei "een andere partije van Nieuwpoort". Dat jaar ook wordt aan pastoor Rochus Simons door de parochie 7 lb. 9 s. gr. betaald voor "tractement vande sauvegarden mitsgaders over drie daeghen gevanghen te sijn tot Dixmuijde ende verscot van gelde, leverijnghe van broodt, boter, bier aen partijen soldaeten". Niet alleen de pastoor zat enkele

dagen gevangen, ook hoofdman Adriaan Lievens werd drie-
maal in "executie" gehouden. Winkeliers, waar soldaten
iets kwamen opeisen, waren dan: Pieter Rogiers en berij-
der Niklaas vanden Bussche.

OORLOGSJAAR 1692

Voor het jaar 1692 bedroeg de belasting:

voor de parochiekosten:	7 s. 6 gr. per gemet
voor de uitzend (rijksbelasting):	8 s. 2 gr. per gemet
voor de Franse contributie:	18 s. 4 gr. per gemet

Het nadelig saldo van de rekening der Franse contributie
bedroeg dit jaar de niet onbelangrijke som van 551 lb.
14 s. 4 gr.

Op 1 november 1692 was Cornelis Schaerssens hoofdman
geworden in de plaats van Adriaan Lievens. Berijder
Niklaas vanden Bussche moest van dat jaar af "het re-
gister van de peerden ende voolens" houden en hij werd
ook een tijdlang door Spaanse soldaten gevangen gehouden.
Soldatenbenden overvallen voort Zedelgem. De hoofdman
tracht ze wat te bewilligen om niet al te driest op te
treden. Zo geeft hij o.a. "aenden jonghen Teerlinck,
franschen parisan, voor een gratuiteit" de som van
4 lb. 6 s. 8 gr.

Tijdens dat jaar kwam bisschop Willem Bassery naar Ze-
delgem. Door de parochie werd aan de pastoor 6 lb.
12 s. 2 gr. gegeven voor "het tracteren van sijne
hooghweerdigheijt ten tijde als hij de kinders quam
vormen".

Ook "ten dienste vande Majesteijt" moest Zedelgem

ILLUSTRIS: AC REVERENDISS:
DOMINUS
D. GUILLELMUS DE BASSERY
XIII. EPISCOPUS BRUGENSIS

"ten somersaisoene 1692" op bevel van het Vrije drie wagens leveren, elk met drie paarden en twee knechten. Daarbij werden ook zes Zedelgemnaars als pioniers "gheemploijeert inde wercken van Veurne ende Dixmude". Voor de wagens gaf het Vrije een subsidie van 166 lb. 8 s.gr. en voor de pioniers 52 lb. 3 s. 4 gr.

Op 5 april 1692 werd aan Zedelgem meegedeeld dat 1666 gulden 13 stuivers als oorlogsbelasting aan "Duque de Bagnols" moesten worden betaald. Boven deze contributie moesten ook nog volgende mandementen "bijde fransche generaels ende gouverneurs uijtghesonden" worden betaald:

- Op 16 maart 1692 op bevel van de militaire gouverneur van Kortrijk 1425 voederrantsoenen. Met deze levering bleef Zedelgem wat talmen en op 29 april kwam de verwittiging dat "op peijne van executie militaire" aan deze levering onverwijld moest worden voldaan. Dan nam Zedelgem zijn toevlucht tot de Izegemse handelaar Jan Verhulst, die er een groot deel van leverde.
- Op 11 oktober 1692 eiste dezelfde gouverneur 1240 voederrantsoenen. Hiervan werden er 800 geleverd door Jan Verhulst. Voor de rest werd "quijtschelt vercreghen".
- Op 28 juni 1692 moesten 2000 bonden stro worden geleverd naar het kamp van Halluin. Een klein deel ervan werd door Jan Verhulst geleverd.
- Op 9 juli 1692 moesten aan het Franse kamp te Dottignies 4000 bonden stro worden geleverd. Jan Verhulst leverde er 2000.

- Op 20 juli 1692 kwam het bevel dat vanaf 23 juli "ende alsoo te continueren op peine van executie militaire" iedere dag moesten worden geleverd: 30 rantsoenen groenvoeder; 45 "fagoten" en 30 "rijsen". Hieraan werd niet voldaan met het gevolg dat "sij gheleden hebben executie militaire door den partisan Wijnsberghe". Daarop werden door Jan Verhulst 445 "rationsngroene fourage ende eenigh hout" geleverd en wat later nog eens 247 voederrantsoenen.
- Op 28 augustus 1692 eist de gouverneur van Ieper 160 rantsoenen haver en hooi per dag voor het leger "van den marechal de Boufflers", dan kamperende te Dot-tignies, St.-Elloisvijve en Rekkem. Een deel hiervan werd door "Anthoine d'Allaijs" geleverd. Hier-voor moest de parochie Zedelgem 23 lb. 5 s. 10 gr. betalen.
Voor de leveringen door Jan verhulst gedaan, betaalde men 371 lb. 7 s. 8 gr.
- Op 14 januari 1693 moest aan de ontvanger te Ieper 244 gulden worden betaald.
- Eindelijk op 25 januari 1693 moest Zedelgem naar Diks-muide leveren: 1060 voederrantsoenen; 1820 fagoten en 157 fasseelen. Dit werd door Pieter de Vos geleverd waarvoor men 135 lb. 4 s. 5 gr. betaalde.

Om dit alles te betalen moest Zedelgem opnieuw leningen aangaan. Zo werd o.a. 307 lb. 3 s. 4 gr. ontleend aan Lieven van Moerbeke en 216 lb. 13 s. 4 gr. aan "suster Agnes a Sancto Martino moeder vande religieusen Concep-tionisten" te Brugge.

DE VOLGENDE OORLOGSJAREN

Alles blijft in dezelfde trant verdergaan: leveren van wagens, pioniers, voeder, stro, hooi, brandhout.

Soldatenbenden strijken verder neer op Zedelgem. Ze drinken bij de herbergiers en bij de winkeliers halen ze "pijpen, toebacq, eijers, suijcker, booter ende broodt". De parochie mag betalen. Natuurlijk is verder ook sprake van uitkopen van "partijen soldaeten" alsook van "gheextorqueerde giften aen partisans": leiders van soldatenbenden die uit zijn op buit.

Zo worden in de parochierekening van 1693 vermeld:

- *"de fransche parijsans den ouden ende ionghen Theerlijnck";*
- *"den partisan op het casteel van Eerneghem";*
- *"den partisan Cuijpere";*
- *"den franschen partijsan Baptiste";*
- *"den franschen partijsan Bonsoir tot Dixmude";*
- *"den partijsan Rijckaert".*

Ook in 1693 zaten Zedelgemnaars gevangen te Ieper. Aan Lieven van Moerbeke werd dan 8 lb.gr. betaald, omdat hij tot driemaal toe naar Ieper ging tot "becommen slaeckijnghe (vrijlating)" van de gevangen parochianen..

Op 13 en 14 maart 1694 werden door Jaspar Storme "doode soldaeten naer het kerckhof" gevoerd en een zieke soldaat naar Eernegem. In 1694 verschijnen ook Engelse soldaten te Zedelgem. Het waren 17 "battailions Ingelschen" die een nacht op de parochie doorbrachten. Nog in 1694, wanneer "den hertogh van Beijeren lagh gecampeert anno 1694 tot Hooghlede" zorgde men te Zedelgem voor een sauvegarde, om het meeste onheil vanwege deze Beierse soldaten te kunnen afwenden. Deze sauvegarde, Cornelis du Four, werd gedurende 28 dagen

iedere dag 2 lb.gr. betaald voor zijn diensten. Voort blijven parisans met hun benden op Zedelgem neerstrijken. Hoofdman Cornelis Schaerssens tracht hen met geld te "contenteren". En smid Frans Dombrecht verdiende 2 s.gr. "over het beslaen met nieuwe ijsers het peert van een partisan". Op 7 juni 1694 werden van Zedelgem leveringen geëist. Iedere dag moesten 21 voederrantsoenen, 10 fagoten, 15 "busschen"... worden geleverd "naer het campement vanden marquijs de la Villette te Marcke bij Cortrijcke". Hieraan werd niet voldaan. Het gevolg: door "partisan Latour is tweemaal executie gheschiet bij forme van reprisaille".

In april 1695 werden pioniers, wagens en paarden opgevorderd "bij ordre vanden collegie (schepenen van het Vrije) ten dienste vande majesteijt". Ook 860 voederrantsoenen werden geëist "tot subsistentie vande cavallerie". Voeder en hout moest ook geleverd naar het "campement vanden graeve de Montal te Pottelberghe bij Corterijcke". En opnieuw worden door hoofdman en notabelen leningen aangegaan om de oorlogslasten te kunnen betalen. Zo werd o.a. op 24 juli 1696 aan Vincent Breemeersch, herbergier in Zuidwege, 100 lb.gr. ontleend om "te betaelen de daeghelicxsche partijen ende andere haestige schulden".

In 1696 lagen Franse legers te Torhout gekampeerd en niettegenstaande men een sauvegarde in dienst had genomen, werd er toch veel schade aangericht te Zedelgem. De Franse oorlogsbelasting, die volgens mandement van 5 april 1696, 1166 gulden bedroeg, werd niet betaald omwille "vanden peijs van Rijswijck". Deze vrede werd op 20 september 1697 gesloten en zo werd 1697 het laatste oorlogsjaar.

Ook tijdens dit jaar moesten wagens, paarden en pioniers worden geleverd en o.a. ook "een bruwette met een peerdt ende een knecht ten jaere 1697 in t'legker inde linien voor Brugghe vutghedaen tot 8 s.gr. daeghs" van 25 juni tot 27 augustus 1697. Ook in 1697 werd door hoofdman Jacob Lievens geld geleend "tot betaelen sauvegarden ende andere haestige schulden". Voort immers bleven Franse soldaten in Torhout gekampeerd. Daarbij ook was 1697 een jaar van "dierte vande graenen". Daarom werd tijdens dat jaar "bij ordre vanden hooftman ende agree-tie vanden collegie" graan uitgedeeld aan "d'aermste prochiaenen". Ook komen nog vrij regelmatig soldatenbenden op Zedelgem af. Om deze te "contenteren" betaalde Zedelgem dat jaar 142 lb. 17 s. 2gr. en door deze benden werd ook voor 142 lb. 14 s. 5 gr. gedronken in de herbergen bij Frans de Backere

Jacques Martelé
Vincent Breemeersch
Jan Logghe
Guilleame Bossuijt
David Boussemaere.

Ook smid Frans Dombrecht verdiende wat: 2 s. 1gr. "over het beslaen van het peert vande sauvegarde".

De Vrede van Rijswijk, op 20 september 1697 gesloten, bracht niets meer dan een korte verademing. Reeds in 1701 zou het weer porlog zijn.

Bronnen:

Parochierekeningen van Zedelgem 1684 tot 1697 in Rijks-archief Brugge, Vrije registers nrs. 6648 - 6654.

DAGBOEK VAN EEN SOLDAAT-BRANCARDIER

10 MEI - 18 AUGUSTUS 1940

Br. Grégoire

Tussen de weinige documenten en geschriften die Br. Grégoire achtergelaten heeft, vonden we onderstaande tekst die een trouw verslag is van zijn wedervaren als opgeroepen soldaat-brancardier in mei 1940. Dikwijls vertelde hij over deze bewogen dagen waarop hij tevens de langste reis van zijn leven ondernam.

De taal van deze bijdrage is allesbehalve zuiver. We dachten echter dat een omzetting in het A.B.N. het geheel zou schaden: hier horen we als het ware de sappige verteller die Br. Grégoire was, met zijn kleurrijke woordkeuze en verrassende vergelijkingen opnieuw.

Br. V. Deceuninck

Op 10 mei 1940 's morgens heel vroeg ronkten Duitse Stuka's, scherend heel laag over Zedelgem. De kanons van 't Belgisch leger, gecamoufleerd in de zandputten op "den Heirweg" te Zedelgem, bulderden !

'k Was met de eerste slag volop wakker. 'k Sprong uit het bed, dobberde de trappen af en naar buiten ! 'k Zag nog net de laatste stalen veugles 't noorden invliegen.

Te kwart vóór 7 u trok ik naar de kerke voor de missen. 'k Was orgelist "ad interim", daar onze goeie Cesar Plaetevoet gemobiliseerd was. 'k Had twee rouwmissen te spelen ! Onder het zingen van het "Dies irae, dies illa" vloog plts de doksaaldeure open en opgewonden riep mijn leerling Adrien Mestdagh: "Frère, 't is oorloge ! De Duitsers zijn België binnen gevallen" ! Mijn eerste reactie: "Zwijgen jongen !" en 'k zong verder tot het einde. Dan hervroeg ik: "Wel, wat heb je daar te vertellen ?" Hij herbegon zijn tirade van daar straks. 'k Stelde hem gerust met: "'t Zal nog zo'n vaart nie lopen, ventje. Ga maar schone naar schole. Ik komme seffens achter".

Eens de laatste orgeltonen uitgestorven daalde ik naar beneden en stapte huiswaarts. De straten propten vol bezorgde vrouwen. Ze klampten mij aan met bange ogen: "Frère, hè j't al gehoord ? 't Is oorloge ! De Duutschers zin België binnengevallen ! Wat zeg je daarvan ?"

Wat moest ik daarop antwoorden... Spontaan dacht ik aan 14-18 en die algemene vlucht met de schrik op 't lijf 't Franse in ! 'k Probeerde wat te sussen met te zeggen: "'t Gaat algelijk zo rap niet gaan zeker ? Is 't geen paniekzaaierij ?" - "Z'hèn 't doa juuste uitgegeven in de radio," wedervoer 'n vrouwtje, "en doarbie ze zeien nog van binnen te bluen voor de Duutsche vliegers en geen

schole te geven aan de kienders !" Ik haastte me naar huis. De Broeders hingen aan de radio en 'k luisterde mee: "Geen school voorlopig ! Gelieve de kinders thuis binnen te houden. Pas op voor saboteurs en valschermspringers !"

Mijn bevel klonk onmiddellijk: "De kinders aan de schoolpoorte opvangen en seffens terugsturen naar huis, hen vermanende binnen te blijven voor de bommen !"

Daar komt rumoer in de strate. De Rijkswachters brengen 'n verdachte kerel op, ontdekt in 'n roggeveld ! Hij hield zich daar verscholen ! De jonge kerel, bleek van schrik, werd de Gendarmerie binnengedruwd met 'n paar harde stoten van geweerkolven in de rugge. 't Werd een echt gedrum van nieuwsgierigen rond het gebouw ! "Sloat hem dood ! Komt hier ermee, we goan er korte metten mee maken," schreeuwde men.

Door de samengestroomde menigte heen wrong zich een opgewonden man naar binnen. Hij ziet zijn arme jongen, die juist nog 'n oorveeg inkasseert, daar hij niet spreken wil ! - "Menere a.u.b., sla niet op mijn joengen", smeekte hij, "hie is niet helemaal normaal en is gisteren plots verdwenen. Ik heb de nacht gezocht en overal geïnformeerd, tot ik vandage vernam dat hij door de Rijks-wacht werd opgepikt".

De jonge sukkel vloog met open armen op zijn vader af en bevend stotterde hij: "Pa, mag ik met u mee naar huus ? Ze gaan me doodslaan !"

Algemene verslagenheid bij de mannen van de wet en ze haastten zich naar buiten om het nieuws mee te delen: "Die jongen is van Veldegem en is van huis weggesukkeld

en verdoold geraakt. Mensenschuw van aard heeft hij zich verscholen in de rogge!"... De opgelaaide koleire sloeg plots omme in deernis met die jongen en zijn pa ! Iedereen droop stilletjes af, 'n beetje beschaamd over hun driestigheid.

Ik stond nog altijd aan de schoolpoort op straat om de aankomende leerlingen op te vangen en terug naar huis te sturen, toen plots vòór mij onze vriendelijke veldwachter, René Slabbynck, verscheen. Hij had een hele pak oproepingspapieren in de handen: "Develter Jozef," riep hij, "wie is dadde ?" - "Hij staat hier vòór u", antwoordde ik. "Zo, zijt gij dat ?" wedervoer hij 'n beetje verwonderd, "ge wordt opgeroepen om onmiddellijk uw eenheid te gaan vervoegen; hier is uw mobilisatiebevel !" Ik tekende het toegestoken ontvangstbewijs af en hij wenste mij veel geluk !

'k Vloog naar binnen om 't nieuws mee te delen. Grote bekommerde ogen ! "Kijk," zei ik, "ik vlieg nu rap naar Brugge om mijn soldatenkleren." Ik leende bij de beenhouwer Leon Kyndt zijn ford en bolde Bruggewaarts. In de lingerie bij de Frères in de Mariastraat moest ik niet lang zoeken naar mijn spullen. Op de bovenste lade stonden verschillende margarinendozen ! Ik schoot 'n ladder op en had al gauw mijn doos beet: mijn naam stond erop gekrabbeld: "Fr. Grégoire - 1924" !

Fr. Rudolf, de toenmalige lingist, stond dat af te schieten en vroeg: "Moet ge binnen... naar 't front ?" 'k Zegge: "Ja, Frère, 'k ben opgeroepen naar Etterbeek, bij het Rode Kruis;" - "Och, onze lieve Here toch", zuchtte hij. Tussenin schoot ik mijn habijt af, schoof in mijn witte soldatenbroek en trok mijn kloosterkleed er weer bovenop, om geen moeilijkheden te hebben met de

controlediensten onder de weg. Mijn vest lag opgeplooid nevens mij... Een vermanend woordje "à la Rodolphe" volgde nog: "Lieve Broeder, wees voorzichtig; denk aan de dood; tot weerziens misschien in de hemel !"

Eens weer thuis, ramasseerde ik de meest nodige spullen: mijn scheermes en rookgerief, wat ondergoed. 'k Duwde alles in mijn valies en nog wat geld ook. 'k Gaf de Broeders 'n warme pol en 'k vermaande ze: "Verwittig de Provinciaal van mijn afwezigheid; tracht flink uw plan te trekken in de schole!"

Buiten in de Groenestraat was de drukte nog toegenomen: overal troepten bekommerde vrouwtjes als geschrokken duivinnetjes en praatten stille weg. Vele ogen waren op mij gericht. De stoutsten kwamen dichterbij: "Frère, moe je ook binnen dè ? Naar waar moe je ? Zi je niet benouwd ? Wat gaat er nu gebeuren ?"...

Intussen rolde de buurttram aan. Hij stopte aan Frutje Ryngaerts. Aan allen wenste ik 'n goeie dag en zij staken zwijgend de hand op... Al vreemde gezichten binnenin: gesloten monden, vragende ogen, kloppende harten ! 't Logge gevaarte schoot na een snijdende fluitstoot vooruit, verdapperde, Snellegemwaarts !

Bij iedere halte stapten nieuwe "rappelés" op. Iedereen keek naar mekaar: naar die witte broeken, verrompelde soldatenvesten en scheefgezette "bonnets de police" op de koppen... Op de bane Oostende-Brugge rolden aanhoudend Franse tanks aan. Gekende slogans in krijt stonden gekrabbeld op de carrosseries: "On les aura, les boches ! Nous y sommes aussi !"

Nieuwsgierigen reekte in twee hagen langs de baan en

wuifden met zakdoeken de Franse redders toe ! Wij, kleine Belgische piotjes, telden niet mee. Men had geen oog voor ons. We bolden de stad binnen. En heel die zwijgende khakibende haastte zich het station binnen.

Ik stapte op, richting Brussel... Wat 'n gewemel en een over-en weergeloop van nerveuze soldaten, wenende moeders en verloofden !

Dampende rokende locomotieven wachtten op het sein om weg. Daar klonk plots het startsignaal ! Laatste omhelzing, luider geweën en geklaag. Lieve jongens hingen buiten de ramen: handen zwaaiend, zoentjes gooiend naar de achterblijvende geliefden op de perrons.

De trein propte vol soldaten, geladen met pakken en valiezen. 't Locomotief zuchtte van 't sleuren aan die vracht jonge levens uit alle Vlaamse gouwen. We bolden 't land in en tuurden dromend door de open ramen: velden, bomen, huizen, kerktorens, alles vluchtte weg in tegen-gestelde richting, noordwaarts, alsof ze schrik hadden van oorlog en geweld. Naarmate we de hoofdstad naderden, vermeerderde de krioelinge van soldaten... In de Noord-statie viel alle treingedraaf stil: de wagondeuren vlogen open en heel die khakibende dreef naar de uitgangen.

Plots staat vóór mij adjudant Broeder Godfried De Vlieghere, piekfijn uitgeklopt: gestreken kostuum aan, kepi op en 'n witte regenjas op de linkerarm, metr daarbij 'n blinkend zwart valies aan de rechterhand ! 'k Had de indruk dat hij deel uitmaakte van de Legerstaf. Zeer voornaam sprak hij me aan met 'n beetje gegeneerdheid voor die vuile soldaat in gerompelde khakikleren ...
"Moet jij soldaat spelen ? Waar moet je naartoe ?

Op mijn antwoord: "Naar Etterbeek", zei hij: Ik ga naar Leuven, maar eerst ga ik wat gebruiken in het restaurant hier!"

'k Had chance: 'k mocht mee!... 't Rook daarbinnen naar gebak en mokka ! Hij bestelde belegde pistolets en twee koffies. 'k Sloeg er viere naar binnen. 't Smaakte heerlijk ! Na 'n half uur namen we afscheid van mekaar, hopen misschien elkaar ergens te velde te ontmoeten. Hij zocht zijn Leuvense trein op en ik wandelde naar de "sortie". Die kende ik nog van ten tijde van de C.I.B.I. in '23 en '24.

Buiten stond mijn tram voor Etterbeek. Geen volk binnen ? De straten in alle richtingen stille en verlaten ! "Da's curieus", dacht ik. 'k Zette me neer aan 't venster en 'k wachtte... Opeens blies 'n sirene 't vliegtuigengevaar af. Overal uit verschillende kelders (schuilkelders) rezen koppen boven ! De straten herleefden en meteen vulde mijn tram. De conducteur zette aan. 'k Sloeg 'n babbeltje met een soldaat: "Ook gemobiliseerd ? Waar moe je naartoe ?" Meteen had ik 'n maat vast, die ook te Etterbeek diende af te stappen.

Ons kantonnement was 't Rijksateneum. 'n Prachtige grote kooi, ultra-modern, van vele miljoenen ! We troeften samen op 'n grote speelplaats. Ik zocht naar bekenden. En voilà: Broeder Anselme van de Kristelijke Scholen ('n maat uit de C.I.B.I. van destijds). Hij reikte me de hand en was ook blij 'n bekende te ontmoeten. "Maar Jef toch," begon hij, "ben jij het ? Ook opgeroepen ? We blijven samen hé ?" Een luitenant kwam bij: "Eh bien, que venez-vous faire ici, vous autres ? Il vaut mieux pour vous deux de retourner chez vous.!" 'k Replikeerde seffens: "Meen je dat ? Durf je dat herhalen in tegenwoordigheid van getuigen ?" Hij keerde zich om en verdween.

't Werd stilaan avond. De zon zonk achter de huizenrijen voor ons. Niemand sprak van eten. Br. Anselme, een medebroeder van hem en ik, besloten de straat in te gaan op zoek naar wat knabbeling. Dat vonden we in een restaurant dichtbij. Verse broodjes met hesp en koffie werd besteld. We zegden niet veel maar kapten toe. Eens weer buiten kuierden we 'n stille straat in. Daar leunde 'n vrouw, armen gekruist, tegen haar deurpost ons schuchter te bekijken. "Mevrouw," vroeg ik, "zouden we bij u niet mogen overnachten? We liggen daar in die school buiten te wege om de nacht door te brengen en het wordt koud." - "U moet begrijpen dat ik moeilijk kan toestemmen", zei ze, "mijn man (rijkswachter) is opgeroepen en ik ben hier vrouwe alleen". Ik wees naar mijn kruiske op de borst en hernam: "Mevrouw, we zijn gedrieën geestelijken, opgeroepen om dienst te doen bij het Rode Kruis. U hoeft niets te vrezen!" - "Kom binnen", zei ze, en door een smalle gang werden we naar haar keuken geleid. "Willen jullie een kopje warme koffie?" En zonder ons instemmend antwoord af te wachten, zette de tasjes op tafel, schonk koffie in en vergat zelve niet haar koekedoos boven te halen. Haar dialect viel me op en 'k vroeg: "Mevrouw, U zijt toch geen Brusselse?" Uw taal klinkt 'n beetje Gents." - "Ik ben van Loothenhulle," lachte ze. "Van Loothenhulle, mevrouw? Heb je daar niet een zekere Jozef Van Oost gekend?" - "En of," zei ze, "'t was mijn gebuur, een aangename goê mens! Hij moet nu ergens te ... Houthulst wonen in West-Vlaanderen. Dat is niet verre van Diksmuide en de Yzer." - "Juist, mevrouw, ik ben ook van Houthulst en Jozef is mijn gebuur nu. Hij is timmerman hé? Daarbij 'n zeer flink toneelspeler!"

De vrouwelijke schuchterheid was meteen totaal verdwenen: ze taterde verder over de familie Van Oost. We voelden de vermoeidheid in ons lijf en die brave vrouw

had dat opgemerkt. "Kijk," zei ze, "ik heb hierboven 'n grote kamer; op de vloer ligt een brede matras; is dat goed?" Ze sloeg het licht aan en toonde de weg naar boven. "Wel te ruste," wenste ze ons en verdween.

Met het toeslaan van de deur stonden we in de donkerte en tastten naar ons plaatsje. We vlijden ons neer zonder uit te spelen. Een "vaderlandertje" diende me tot hoofdkussen. Algoww zonken we weg in 'n diepe slaap, zonder ons te bekommeren noch over oorlog, noch over 't vaderland !

't Was 8 uur in de morgen toen we wakker schoten ! Ik rekte me ne keer goed en geeuwde ne keer en wreef de "slapers" uit de ogen. Voorzichtig daalden we de trap af. Die herbergzame vrouw wenste ons goeie morgen en nodigde ons aan tafel. Ze verraste ons op een smakelijk morgenmaal. We deden ons best aan haar boterhammetjes, kaas en koffie. Intussen ging het gesprek over nakende rampen en mizeries, over bombardementen en doden. 't Werd tij om afscheid te nemen van onze goeie Rijkswachtersvrouw. We dankten heel hartelijk en vertrokken naar ons kantonnement. Alles was zoals de dag voordien: geen orders van hogerhand. Dus maar wachten.

't Was 11 mei ! Toch geraakten we op de middag aan wat mondivoorraad en slappe koffie. We sliepen die nacht op de deksels van samengeschoven banken, nog altijd en "tenue" en de valies als hoofdkussen !
'n Beetje hard, maar "à la guerre comme à la guerre" !

13 mei. Daar komt beweging in de gelederen: we moeten volgens orders uit Brussel naar het station van Etterbeek. Daar zijn we om 13.30 u. We lagen op de groene

hellingen rond het station, want treinen waren er niet. Boven onze hoofden cirkelde gestadig 'n verkenningsvliegtuig !

Eindelijk tufte 'n trein binnen. Te 22.30 u werd gestard in de valavond. 'k Voelde de moeheid in mijn lijf. 'k Rolde me in een soldatendecken, 'k flokte me in een hoek en sliep weldra in....

'k Schoot wakker te Gent ! 't Was 6 uur in de morgen. 'k Was verwonderd nog maar te Gent te zijn na een hele nacht rijden. Mijn maat nevens mij vertelde dat er heel de nacht gepatrouillerd werd door Stuka's; dat zoeklichten de donkere hemel afgepeurd hadden om die paniekzaaiers op te sporen. "Heb je het kanongebulder en de bommenzaaiërij niet gehoord ? Je moet verdomme verre weg geweest zijn, maat ! 't Was één vuur en vlamme ! Onze trein stopte elk ogenblik uit schrik voor malheuren. We zijn zonder averij toch al te Gent en we moeten naar Diksmuide, hé.!"

'k Verlangde naar die mij zeer bekende stad. 't Locomotiefje spoog door zijn kave enige gulpen zwarte rook 't geluchte in, djoefde met geweldige stoten zijn lange wagensliert in gang en schoof 't Vlaamse gewest in naar de Yzer toe. Er zat nu vaart achter, als om de verloren tijd wat in te halen. Verrukkelijk mooi die lage landerijen gans in jong groen, waarop kladden koeien eenbarig maaiden en zich tegoed deden zonder op te kijken. Hoe rustig die eenzaam gelegen hoeven midden die jeugdige groenigheid.

Daar kriepden de remmen ! 't Gevaarte vertraagde. Ja, we bolden Diksmuide binnen ! Acht mannen van het Rode Kruis stapten af. Ik was erbij. We gaan ons presenteren bij de stationschef om onze diensten aan te bieden,

dit volgens orders ontvangen bij het vertrek uit Etterbeek. "Geen soldaten van doen hier" donderde hij, "Wij kunnen dadde allemale zelve nog doen, verstaan ! Vooruit, de trein op en loop waar ge wilt, verdommelinge !" We kēken naar mekaar en na wat aarzelinge stapten we terug de trein op. We bekeken die dikke chef ne keer goed door het raam, met zijn rode kepi op en zijn profijtge rode striepjes in de zijkanten van zijn donkerblauwe broekspijpen. .

"Da's wel 'n hoveerdige sjarel hē," barstte een van ons mannen uit, "heb je hem horen tieren lijk 'n generaal op zijn regiment ? En dadde op acht zoekende infirmiers ! 't Zijn al zulke dulle, verre van 't front !"

En nu maar mee met d'anderen naar Nieuwpoort. "Zie je niet dat ze ons daar in de zee kippen ?" lachte een andere.

Arrivé op de markt op 11 uur.... Nergens 'n soldatenkeuken te zien. Enne, we zagen zwart van de honger ! Dan maar gauw 'n winkeltje binnengewipt om brood en 'n paar doosjes sardientjes. We zaten te midden de markt en haptten toe: de olie uit de doosjes goten we over de broodsneden. 't Smaakte allemàal lekker... De visvrouw-tjes, simpele compassieuze sloorkes, kwamen aandraven met koffie. De markt krioelde van Nieuwpoortenaars ! Iedereen wilde 'n soldaat aanklampen met allerlei vragen: "Vanwaar kom je nu ? Hē je ol Duitschers gezien ? Zijn ze gevaarlijk ? Komen ze naar hier ?" We stelden ze gerust met te zeggen: "In de radio overdrijft men om u schrik aan te jagen ! Wees maar gerust !"

Daar klonken nieuwe orders uit 'n juist aangekomen camionette: "De infirmiers van het hospitaal Nr 10 gelie-

ven op te stappen ! Wij brengen u naar Diksmuide. Uw kommandant-dokter wacht op u !" We wipten met pak en zak op die kiezige garagekarre en zaten gereekt op de boorden met onze voeten tussen allerhande motorstukken blinkend van 't vet !

De motor pruttelde met 'n paar wrangeslagen in gang en pufte rokend de markt af. Na 'n paar kilometers diende gestopt: de radiator kookte ! Gauw 'n kanne koud water ingegoten en weer vooruit ! Verschillende keren diende gestopt om water bij te tanken. De man aan het stuur zweette, vloekte en sloeg op zijn volant van koleire ! Toch arriveerden we eindelijk te Diksmuide aan het station. Geen chef meer te zien, wel onze kommandant. Hij begon: "Wel, 't is gij waar gebleef ? 't Is gij moest hier zijn !" 'k Replikeerde: "Mijn kommandant, we zijn hier geweest, maar de chef heeft ons wandelen gezonden !" - " 't Is ik hier de baas en de chef hier niks te protocol, compris ?" rammelde hij in gemassa-creerd Vlaams. "Kom, 't is ik trekteer met een souper in de restaurant daar!"... Wat 'n verrassing voor ons ! Werkelijk daar binnen stond een fijne souper klaar. Hij at mee ! Nu en dan verkrommenekte hij nog 'n Vlaamse zin, maar attentie voor die Vlaamse "krakelingen" hadden we niet. We grepen toe, binst dat we d'occasie hadden !

Na dit onverwacht etentje toonde hij ons kantonnement op 't eerste verdiep: acht nette opgemaakte bedden: "Dat is voor u", zei hij, soldaten zijn geen cochons ! Zij moeten proper slaap. 't Is houd alles en ordre et propreté, compris ? En nu les ordres: dienst in de station par couple en alle twee uur een onder couple, compris ? En avant !"

Ik maakte deel uit van het eerste koppel. 't Was 10 u in de avond. We ploften ons in de wachtzaal elk op

een berrie. 'k Voelde de slaap komen. Daar ik niet verrast wilde zijn in mijn slaap, plaatste ik mijn berrie enkele centimeters van de deur af. Duwt men met geweld de deur open, dan zullen we met de slag wel wakker zijn en doen alsof we op wacht zijn. 't Planetje lukte prachtig ! De patrouille op nachtronde snokte aan de deur. We schoten uit de slaap. 'n Zware stem riep: "Patrouille ! Iedereen op post ?" Ik schreeuwde terug: "Alles in orde ! 't Leger waakt !" De stappen verdwenen. We legden ons neer en begonnen aan ons tweede slaapschuifje. De statie gaat toch niet weglopen.

't Werd morgen en niemand gezien voor de aflossing. We kwamen tot de werkelijkheid terug door het binnenhollen van de eerste trein. We sprongen buiten ter controle. Soldaten sprongen langs alle kanten uit de opengegooide portières; ze klauterden over de houten afbakening en holden de stad in. Ik loerde dat spel af. De machinist riep van daarboven uit zijn stuurcabine: "Ge kiekte he, maatje! 't Zèn uitgehoengerde wolven ! 't Ravitaillement is ontriggeld. Die kerels gaan voorzeker ol de bakkers- en beenhouwerswienkels uutplunderen ! We vertrekken na een halfuur naar Frankrijk !"...

Nu en dan kwamen groepjes afgezakt, gulzig knauwend aan brood, kaas en hesp, en alles doorspoelend met slokken bier. Na dat halfuur klonk het vertreksignaal. De laatsten moesten zich vastklampen aan de openstaande ramen en werden door maats binnengesleurd.

Diksmuide was bevrijd van 'n bende wild binnenvallende plundersaars ! Velen slaakten een zucht van verlichting, maar de aangerichte schade ziende, werden ze woedend. In een restaurant lagen kapotte bierflesjes dooreengezaaid op de vloer; alle spiegels vernield; 't biljart-

laken hing in flarden over de boorden !

Wat moesten we antwoorden, wij simpele soldaatjes, aan dat in woede ontstoken Diksmuidse volk ?... We zwegen voorzichtigheidshalve. Ze spuwden hun wroede koleire tegen ons uit: "Is dadde 't Belgisch leger ? 'n Bende bandieten ! Wild gespuus ! Gemene rovers ! "Bekiek ne kee mijn restaurant, kloeg de baas, alles is kapot ! 'k Ben geruïneerd ! Wie zal dat betalen ? Komen er nog van die bandieten ? Ik sluit m'n zake en 'k trek eruit !" Hij droop af.

'k Tastte naar een sigaretje, maar 'k vond er geen ! Dan maar eens binnenlopen in 't bazaarrecht over het station. Alles op slot. Door de glazen deur zag ik in de diepte 'n bleke verschrikte vrouw staan. Ik probeerde vriendelijk te zijn en wees naar mijn kruisje op mijn vest. Ze naderde langzaam, draaide traag de sleutel en opende: "Soldaat," kloeg ze, "ik ben bestolen op grote schaal door die wilde soldaten van daarstraks: wat hen aanstond grabbelden ze mee, bijzonderlijk rookgerief. Niemand heeft betaald !" 'k Stelde het vrouwtje gerust met te zeggen: "Na de oorlog zal alle schade vereffend worden juist lijk in '14-'18 !" 'k Betaalde 'n pakje sigaretten dat ontsnapt was aan de roverij en met mijn maat traptten we het af naar het hospitaal aan de Sint-Franciscuskerk. Mijn maatjes zaten nog wat te babbelen over die inval van die Belgisch roofridders ! Moeder Overste wist al gauw wie ik was: "'n Frère van Houthulst, hé, uit de streke van de bustelmarchands", gekscheerde ze, "zet je maar bij ! G'hebt voorzeker groten honger. En 't Is al zo laat in de voormiddag !" Ja, mijn maag stond scherp en haastig werkte ik enkele met boerenboter gesmeerde sneden bruin brood naar binnen met daarbij 'n ferme schelle hespe ! Daarover goot ik

'n grote kom koffie om alles naar beneden te spoelen.
"En deze middag komt ge allen naar 't hospitaal terug
om te dineren te 12 u !" 'n Koekegoë zuster dat !

Voor de maaltijden waren we steeds stipt op post: 's morgens, 's middags en 's avonds. We deden per twee dienst in het staion vanaf 13 mei ot 19 mei. We wachtten op treinen die gekwetsten aanbrachten voor het hospitaal. Intussen maakten we kennis met vele jonge kerels, die per fiets op de vlucht waren naar Frankrijk. Ze waren opgezweept door die herhaalde radio-uitzendingen die hen aanmaanden te vluchten voor de Duitsers. Het einde van hun bestemming wisten ze niet. Ze reden maar. Waar aan slapinge geraakt voor de nacht ? Waar aan voedsel geraken ? En aanhoudend bestookt door dreigende stuka's. Hoevelen zullen nog ooit hen lieve thuis terugzien ?... Gevallen misschien van uitputting of onder de kogels ? Velen maande ik huiswaarts te keren en kalm de gebeurtenissen af te wachten. De radio had 'n slecht werk verricht met paniek te zaaien !

Daar stopt plots vóór de gelsoten "travers" 'n prachtige blinkende limousine met matrassen bedekt tegen de kogels. 'n Autoritaire kolonel sprong over de afsluiting en kwam op ons af: "Ouvrez immédiatement les barrières, compris ?" bulderde hij. Mijn antwoord was kalem: "Strictement défendu, mon colonel !" 'k Zag dat hij op de vlucht ging met heel zijn menage. 'k Zegge aan mijn maat stilleweg: "Niet opendraaien, hē; hij moet bij zijn eenheid zijn lijk de soldaten en niet de zijnen in veiligheid brengen." Hij knarste van koleire en keerde terug naar zijn wagen. Hij draaide kort zijn "karre" en verdween.

Almaardoor rolden jeugdbenden aan: ze wipten over de afsluiting lijk de renners plegen te doen en vervolgden

hun weg. Men vertelde ons, dat de Franse douaniers niemand meer doorlieten: geen plaats meer ! Frankrijk zalt opgepropt met vluchtelingen.

Eens van de dienst af, waagde ik 'n ritje op 'n geleende fiets naar Houthulst. 'k Vond Fr. Séraphin thuis. Hij was natuurlijk grotelijks verwonderd mij te zien als soldaat. 't Was juist de tijd van het vieruurtje en 'k zette me bij. Bij mijn vertrek duwde hij rap wat geld in m'n zak en 'k sprong weer te peerde ! Ik wipte nog vlug 'ns binnen bij mijn vriend Georges Coppenolle. Hij was neerstig bezig fakturen te schrijven van nog niet betaalde rekeningen. 'k MOest me haasten om thuis te zijn, want mijn souper in 't hospitaal mocht ik niet missen.

We hadden het echt goed daar te Diksmuide: we hadden regelmatig onze maaltijden, we sliepen in zachte bedden. Maar ik dacht altijd: "Pouvû que cela dure !"

Een van onze mannen, 'n simpel goê kerel, vertrouwde me op zekere dag 'n geheim toe: "Weet je, zei hij stil, waar ik mijn geld verberg ?" Hij trok zijn hemd open en op zijn behaarde borst hing met 'n sterke koord 'n toegestropt zakje, dat nogal spande van de vele bankbriefjes. Hij wees ernaar en zei: "Infirmier, dat is mijn coffre-fort en 'k heb hem altijd onder controle". Op zekere namiddag ging hij in het schuurtje langs achter het restaurant 'n bad nemen om zich wat te verfrisen. Na hem volgde ik zijn voorbeeld en ging ook mijn soldatenzweet afspoelen. 't Deed echt deugd. Toen ik juist vertrekken wilde, zie ik in de hoek links de coffre-fort van mijn vriend liggen ! 'k Raapte hem op en klom naar boven. De kerel zat aan 't venster een siga-

retje te roken. 'k Tikte hem op de schouder en vroeg: "Heb je uw scapulier aan?" Hij verstond me niet en rookte verder. Plots, alsof hij van een wesp gebeten was, sprong hij recht en donderde de trappen af, recht naar het schuurtje. Maar zijn geldbeugel was verdwenen ! 'k Ging hem achterna: "Wel," gekscheerde ik, "uw scapulier gevonden?" - "'k Ben mijn geld kwijt", klaagde hij terwijl zijn mondhoeken treurig omlaag trokken. 'k Lachte terwijl ik zijn geldbeurzeke uit mijn binnenzak trok, erbijvoegend: "G'hebt chance, dat ik het gevonden heb, of anders waren anderen er misschien mee weg ! Eén ding moet je nu doen: tellen om te zien of er niks verdwenen is." Hij vond alles juist en wilde mij trakteren. Ik bedankte hem: "Neen maatje, ik ben geen biervat, mijn maag kan die klikken niet verwerken !"

Op de middag van 19 mei trokken we naar het hospitaal voor ons diner. Daar waren geen soldaten meer te zien. Moeder Overste kwam aangetrippeld. Verwonderd vroeg zij: "Hoe, zijn jullie nog allemaal hier ? Uw maatjes uit het hospitaal zijn vertrokken met autocars naar Frankrijk... Kom binnen en zet u. 'k Ga een maaltijd laten brengen." We zaten versteld en zochten naar een oplossing. Intussen deden we ons tegoed aan de lekkere spijzen. Moeder Overste bekeek ons bekommerd en vroeg: "Wat gaan jullie nu aanvangen ?" We zwegen, reikten haar de hand en slenterden terug naar het station.

('t vervolgd)

ENKELE GEGEVENS OVER LANDBOUW EN VEETEELT TE ZEDELGEM IN 1789 EN 1801

Jules POLLET

Tijdens het 9de jaar der Franse republiek (23 september 1800 - 22 september 1801) werden door de préfet van het Leiedepartement (West-Vlaanderen) aan de maires (burgemeesters) der communes (gemeenten) vragenlijsten gestuurd om gegevens te bekomen over de toestand op landbouw- en veeteeltgebied. Volgende zaken werden gevraagd:

- Hoeveel paardeboeren zijn er op uw gemeente ?
- Hoeveel paarden, koeien, ezels en muilezels, schapen, geiten, varkens en pluimvee ?
- Hoe groot is de totale en de bebouwde oppervlakte van uw gemeente ?
- Hoe hoog ligt de produktie van wil, leder, boter, kaas, honig, geite- en konijnevellen ?

In fructidor IX (september 1801) komen de antwoorden binnen in de prefectuur te Brugge. Voor Zedelgem ondertekend

door maire Joseph Adriaens; voor Aartrijke door maire Jan Baptist de Wulf en voor Loppem door maire Adriaan de Knock. Deze drie communes vormden tot aan de Franse overheersing het ambacht Aartrijke en nu: de gemeente Zedelgem. (Veldegem, dan nog een deel van Zedelgem, is eerst in 1920 gemeente geworden.)

Laten we de gegevens van deze drie communes even bekijken.

1. Paardeboeren. (1)

	1789	1801
- te Zedelgem	36	40
- te Aartrijke	30	40
- te Loppem	21	21

2. Totale en bebouwde oppervlakte. (2)

		totale oppervl.	bebouwde oppervl.
		1789	1801
- te Zedelgem	4 900	1360	1420
- te Aartrijke	5 108	3232	3116
- te Loppem	3 077	800	800

Uit deze gegevens zien we dat te Zedelgem, tussen 1789 en 1801, 60 gemet veld (= heide) tot bouwland werd herschapen, terwijl in diezelfde jaren te Aartrijke zo'n 116 gemet ontgonnen veld weer tot heide was vervallen.

We kunnen er ook uit afleiden dat het bouwland

- te Zedelgem 29 % was der totale oppervlakte
- te Aartrijke 61 %
- te Loppem 26 %

Voor Aartrijke is de bebouwde oppervlakte niet juist opgegeven. Uit de kadastrale legger, eveneens door maire J.B. de Wulf ondertekend in 1801, weten we dat het bouwland dan 47,23 % bedroeg der totale oppervlakte van Aartrijke (3).

Zedelgem en Loppem hadden dan een groter oppervlakte heide en bos, zodat de oppervlakte bouwland er kleiner was dan te Aartrijke.

4. De veestapel. (4)

- Landbouwpaarden ("chevaux servant à l'agriculture")

	1789	1801
- te Zedelgem	60	56
- te Aartrijke	70	75
- te Loppem	50	50

Te Zedelgem was er daarbij in 1801 nog een gemeentehengst ("étalon de la commune"). Deze cijfers voor Aartrijke kunnen we vergelijken met andere. In 1804 waren er te Aartrijke 70 paarden van 3 jaar en ouder (5). In 1748 waren er te Aartrijke 72 paarden: 62 merries en 10 ruins (6).

- Veulens ("poulains")

	1789	1801
- te Zedelgem	10	15
- te Aartrijke	6	12
- te Loppem	14	16

- Koeien en ossen ("vaches et boeufs")

	1789	1801
- te Zedelgem	350	300
- te Aartrijke	330	280
- te Loppem	140	145

Ter vergelijking: te Aartrijke waren er in 1804 287 koeien die minstens éénmaal hadden gekalfd (7).

- Kalvers en vaarzen ("veaux et génisses")

	1789	1801
- te Zedelgem	300	300
- te Aartrijke	200	180
- te Loppem	120	130

Daarbij waren er in 1801 te Loppem 15 vaarzen, die werden vetgemest met het bezinksel van een geneverstokerij ("en graissés par le résidu d'une genièvrerie").

- Ezels en muilezels ("ânes et mulets"). Zulke beesten waren er alleen te Zedelgem. In 1789 één en 5 in 1801. Een verklaring voor dit vermeerderd aantal is wellicht te vinden in het verminderd aantal landbouwpaarden.

- Geiten en geitlammeren ("chèvres et chevreux") waren er in geen enkele van deze drie communes.

- Schapen ("moutons")

	1789	1801
- te Zedelgem	240	160
- te Aartrijke	200	190
- te Loppem	150	150

- Lammeren ("agneaux")

	1789	1801
- te Zedelgem	64	64
- te Aartrijke	150	140
- te Loppem	100	100

- Varkens ("porcs")

	1789	1801
- te Zedelgem	180 (300)	150 (300)
- te Aartrijke	300 (400)	290 (450)
- te Loppem	200 (150)	200 (150)

De getallen tussen haakjes vinden we in de lijst nr. 1572; de andere getallen in de lijst nr. 1573. Of het ene getal het aantal varkens opgeeft en het andere het aantal biggen, is niet duidelijk.

-Pluimvee (volailles). Zowel te Zedelgem als te Aartrijke en te Loppem waren er zowel in 1789 als in 1801 1 200 stuks pluimvee.

4. Dierlijke produkten (8).

Aan dierlijke produkten worden alleen wol, boter en honig vermeld. Noch leder ("cuir") noch kaas ("fromage") noch geitevellen ("poil de chèvre") noch konijnevellen ("poil de lapin") werden geproduceerd. De hoeveelheid wordt opgegeven in quintalen (centenaar: 100 kg.)

- Wol ("laine")	1789	1801
- te Zedelgem	13	9
- te Aartrijke	9 1/2	9 1/2
- te Loppem	7 1/2	8 1/2

- Boter ("beurre")	1789	1801
- te Zedelgem	350	300
- te Aartrijke	200	180
- te Loppem	130	130

- Honig ("miel"). Alleen te Loppem werd apicultuur bedreven en zowel in 1789 als in 1801 werd 1/2 quintaal honig geoogst.

Brönnen:

- (1) Rijksarchief Brugge (R.A.B.) Leiedepartement nr 1570.
- (2) Zie (1).
- (3) R.A.B. Fonds Sanders nr 130
- (4) R.A.B. Leiedepartement nrs 1572 en 1573
- (5) R.A.B. ibidem nr 3684
- (6) R.A.B. Fonds Sanders nr 821
- (7) R.A.B. Leiedepartement nr 3684
- (8) R.A.B. ibidem nr 1572.

5DE JAARGANG - 1984

I N H O U D

p.

Arnou Patrick	- Oude grafstenen in de St.-Laurentiuskerk te Zedelgem (slot)	36
Br. Grégoire	- Dagboek van een soldaat-brancardier (10 mei - 18 aug. 1940)	137
Cappon Géry	- De Witte Doorn - hoeve en herberg	27
Kyndt Eddy	- De loteling van Zedelgem	56
	- Moord op hoeve "De Arend"	106
Lingier Benny	- Het sociaal-kritische volkslied: ook te Zedelgem	64
Pollet Jules	- Enkele gegevens over landbouw en veeteelt te Zedelgem in 1789 en 1801	154
	- Kusters te Zedelgem (1614-1804)	13
	- Pastoor Oliverius Tratsaert	43
	- Schoolmeesters te Zedelgem in de 17de en 18de eeuw	3
	- Zedelgem van het Bestand van Regensburg (1684) tot de Vrede van Rijswijk (1697)	124
	- Zedelgem van de Vrede van Nijmegen (1678) tot het Bestand van Regensburg (1684)	83
Ryheul Johan	- De Kroonhoek en de Kezelberg, twee archeologische sites langs de Diksmuidse Heirweg te Zedelgem	95

